

**ПРОБЛЕМИ ПРИ ИЗБОРА МЕЖДУ ОБИКНОВЕНО И ВЪЗВРАТНО
ПРИТЕЖАТЕЛНО МЕСТОИМЕНИЕ В ПРЕВОДА НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК
НА ТЕКСТОВЕТЕ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ИНСТИТУЦИИ**

Вяра БУРОВА

*Български езиков отдел, Генерален секретариат
на Съвета на Европейския съюз, Белгия
Email: viara.bourova@consilium.europa.eu*

**PROBLEMS IN CHOOSING THE RIGHT FORM BETWEEN ORDINARY AND
REFLEXIVE POSSESSIVE PRONOUNS IN BULGARIAN TRANSLATIONS OF EU
INSTITUTIONS TEXTS**

Viara BOUROVA

*Bulgarian Language Unit, General Secretariat of the Council of the European Union, Belgium
Email: viara.bourova@consilium.europa.eu*

ABSTRACT: The paper presents problematic cases in applying the rule on the use of the 3rd person reflexive possessive pronoun vs the ordinary possessive pronoun in the texts of the EU institutions translated into Bulgarian. In continuation of other studies where examples with more complex syntax are explored (Dimov 1971, Nitsolova 2008, Aleksandrova 2024), it provides an extensive collection of instances where deviations from the rule may not be considered erroneous. The corpus of examples attests for hesitations in presence of passive voice or verbal nouns and confirms that errors are more likely to occur when the pronoun is more distant from the antecedent. Particular attention is dedicated to verbal nouns for which both active and passive interpretation are possible. As a way to avoid misinterpretation, the paper advocates that in such cases the use of the reflexive or ordinary possessive pronoun should be determined by the semantic role of the subject in the additional predication. Finally, practical rules are proposed to guide translators in their choice when facing such problematic cases.

KEYWORDS: possessive pronouns, reflexive possessive pronouns, deviations, hesitations, translation

I. Въведение

Настоящото изследване си поставя за цел да разгледа проблемите при прилагането на нормата за употребата на възвратното притежателно местоимение (ВПИМ) и обикновеното притежателно местоимение (ПИМ) в трето лице при превода на текстовете на европейските институции на български език. Става въпрос за емпирично проучване, което няма претенциите да опише теоретично проблема, а въз основа на богат материал от примери и познаване на процеса отвътре да систематизира типовете конструкции, при които се наблюдават колебания и отклонения от нормата. Основната ни амбиция е да проверим дали формулираните в литературата констатации и препоръки по отношение на случаите с по-сложен синтаксис се потвърждават в специфичния контекст на тези текстове. Надяваме се чрез изложения материал да подпомогнем бъдещи изследвания и евентуално нюансиране на нормата.

II. Формулиране и владеење на нормата

В Официалния правописен речник (ОПР 2012, 28) нормата за употреба на възвратното притежателно местоимение е формулирана по следния начин:

„21.1. Възвратното притежателно местоимение има две форми: пълна – *свой* (*своя, свое, свои*), и кратка – *си*

21.2. Тяхната употреба е задължителна, когато е необходимо да се означае, че нещо е притежание на подлога в изречението, а подлогът в изречението не е нито говорещият, нито слушащият“.

Следват примери с прости изречения:

На своя рожден ден актьорът покани близо 400 гости.

Тези птици отглеждат малките си в добре укрепени гнезда.

В някои граматики вместо „подлог“ се употребява „глаголно лице“ (ГСБКЕ 2, 1983, с. 197; Пашов, 1999, с. 106). За по-нататъшното изложение е интересно да обърнем внимание на факта,

че в граматиката на Балан присъства и „вършител“: „Възвратно притежателно местоиме *свой* се поставя в реч вместо *мой, твой* и пр., когато притежател е сами подметът вършител“ (Балан, 1955; с.243). Нормата за употребата на възвратното притежателно местоимение се разглежда най-често от гледна точка на езиковата култура, т.е. владееето на правилото и допусканите грешки (Димитрова 2013, Александрова 2020, Кунева 2019). Тя присъства и в държавния зрелостен изпит по български език и литература, например във варианта от 19 май 2023 г. от учениците се очаква да отбележат грешката в изречението *В изявлението му пред медиите режисьорът сподели...* Въпреки впечатлението за недобро владееене на нормата, изследванията сочат, че грешките са всъщност ограничен процент – 3 – 5% в официалната публична реч (Димитрова 2013), а в изследването си за езиковите нагласи Кунева (2019, 222) стига до извода, че „изследваната книжовноезикова норма е стабилна и не се нуждае от промени в кодификацията“.

III. Изследвания, в които се засягат и по-сложни случаи. Фактори

В ограничен брой изследвания (Димов 1971, Ницолова 1986, Ницолова 2008, Александрова 2024) се засягат по-сложни случаи, където примерите не са само прости изречения (при които е лесно недвусмислено да се определи коя е правилната форма). Оказва се, че има голям брой случаи, при които са налице колебания, отклонения и невъзможност за определяне на единствена правилна форма; при тях могат да се констатират единствено предпочитания. Както отбелязва Александрова (2024:486), примерите с висока степен на сложност „закономерно попадат в своеобразна „сива зона“, недостатъчно осветлена от кодификацията“.

Димов (1971, с. 58) посочва, че „Когато подлогът е в пасивна конструкция, т.е. не е реален деятел (субект на действието), употребата на възвратно притежателно местоимение е силно разколебана“. Въз основа на изследвания материал той пише (Димов, 1971, с.61): „Много интересен е въпросът с определенията на отглаголното съществително на *-не*, когато то „принадлежи“ на подлога. Примерите показват толкова много отклонения към невъзвратни (предимно кратки) местоименни форми, че е трудно вече в случая да се виждат грешки, а по-скоро една разновидност (некатегоричност) в употребата на това местоимение“.

В изследванията на Руселина Ницолова (Ницолова, 1986, с. 101, Ницолова, 2008, с.172-173) се изброяват различни фактори, които определят избора между ВПМ и ПМ – синтактични фактори; семантични фактори (семантичната макророля на притежателя (актор, засегнат), който може да бъде аргумент на главния предикат или на второстепенен предикат, чиято семантика също влияе при избора на притежателното местоимение) и прагматичен фактор – гледната точка.

Ницолова (2008, с.173) прави следните наблюдения за употребата на ВПМ и ПМ при особените случаи – като глагол в страдателен залог или наличие на второстепенен предикат:

„Когато притежателят е подлог към глагол в страдателен залог, т.е. има семантичната макророля засегнат, се предпочитат личните притежателни местоимения. (...)

Когато притежателят е засегнат или е актор и засегнат едновременно спрямо предикат от семантична структура на отглаголно или глаголно съществително (*nomina actionis, nomina acti*) и е кореферентен с подлога в изречението, избира се по-често възвратното притежателно местоимение. (...)

Горното правило обаче е в сила, ако подлогът в изречението има семантичната роля актор, но ако семантичната му роля е засегнат, съществува конкуренция на двата вида притежателни местоимения, като не е без значение и семантиката на самото отглаголно или глаголно съществително“. Александрова (2024, с. 495) също извежда допълнителни фактори, които обуславят избора между обикновено и възвратно притежателно местоимение:

„Освен главните синтактични фактори върху употребата на притежателните местоимения влияят допълнителни семантични и синтактични фактори. Към тях се числят:

1) наличие на добавена предикация; 2) тип на добавения предикат (брой и вид на неговите аргументи); 3) степен на отдалеченост на ВПМ от неговия антецедент; 4) редът на възможните антецеденти“.

IV. Особености на текстовете на европейските институции на български език

Преди да пристъпим към разглеждането на конкретните примери, е редно да направим няколко предварителни уговорки. Както беше посочено във въведението, ние проучваме

проблемите с избора между двата вида притежателни местоимения в специфичен контекст – текстовете на европейските институции. Те се отличават със следните особености. На първо място, текстовете са преводни – изходният език най-често е английски, който не притежава възвратно притежателно местоимение. Те са писмени и неспонтанни и в това отношение не могат да бъдат индикатори за тенденции в развитието на устната реч. От друга страна, те са преведени от компетентни носители на езика, предимно филолози – отклоненията от нормата тук не може да се отдават на нейното непознаване. Текстовете са преобладаващо юридически и административни, със сложен синтаксис и изобилие на пасивни конструкции и отглаголни съществителни. За нашето изследване те имат предимството, че съдържат много повтарящи се сходни конструкции – това ни дава възможност да наблюдаваме колебанията в употребата в един и същ контекст.

Изброените в III. по-горе фактори определят какви примери ще разгледаме и на какво ще обърнем внимание. Ще се спрем на отдалечеността от antecedента, влиянието на страдателния залог, наличието на отглаголни съществителни – т.е. допълнителната предикация, при отчитане на аргументната структура и семантичните роли.

V. Анализ на примерите

1. Най-известният пример

(1) *Настоящият регламент влиза в сила в деня на публикуването му в Официален вестник на Европейския съюз.*

This Regulation shall enter into force on the day of its publication in the Official Journal of the European Union.

Ще започнем с най-известния пример – заключителното изречение, което присъства във всеки законодателен акт на Съюза (в случая – регламент, но аналогичен е примерът с директива или решение). При създаването на българските преводачески отдели към европейските институции този пример предизвиква спор сред преводачите – дали трябва да се постави възвратно местоимение (*публикуването си*), с което формално да се спази правилото, тъй като *настоящият регламент* е подлог, или да се използва обикновеното, което е по-приемливо за интуицията на част от преводачите. Надделява вторият вариант. Ако анализираме примера от гледна точка на изброените в III. фактори, веднага ще отбележим, че отглаголното съществително *публикуването* е корелативно с подлога, но представлява допълнителен двуаргументен предикат, за който подлогът не е актор – регламентът не се публикува сам. Затова и възвратното местоимение притеснява преводачите и бива отхвърлено, за да се утвърди вариантът с *му*.

2. И преводачите грешат...

Макар и да са висококомпетентни носители на езика, преводачите също могат да допуснат грешка в употребата на притежателното местоимение (обикновено вместо възвратно), когато antecedентът е отдалечен, както в пример 2. За сравнение, в пример 3, където изречението е просто и местоимението е близо до своя antecedent, възвратното местоимение е правилно употребено.

(2) *Държавите членки гарантират, че информацията съгласно член 6, член 7 и член 8 от настоящата директива се предоставя на Европейския портал за сертифицирани финансови посредници, и осигуряват оперативната съвместимост на **техните** регистри в рамките на този портал.*

*Member States shall ensure the information pursuant to Article 6, Article 7 and Article 8 of this Directive is provided to the European Certified Financial Intermediary Portal and the interoperability of **their** registers within this portal.* st09925/2024

(3) *Държавите членки актуализират **своите** национални програми за изпълнение най-малко на всеки 6 години.*

*Member States shall update **their** national implementation programmes at least every 6 years.* sn01416/2024

3. Преводачески подход : избягване на предизвикващата колебание форма

Когато поради наличието на отглаголно съществително преводачът се колебае какво притежателно местоимение да използва, той може да приложи и обичайната преводаческа практика просто да избегне проблема, като предаде отглаголното в оригинала с лична глаголна форма, с което прави изказа по-олекотен и гладък.

(4) *This entails that, prior to **their approval**, they are subject to an environmental impact assessment.*

Това означава, че **преди да бъдат одобрени**, те подлежат на оценка на въздействието върху околната среда. EP-Committees 1294339

(5) *The Agreement will prevail, during the period of **its application**, over the provisions of the existing bilateral road transport agreements ...*

За срока, **в който се прилага**, споразумението ще има предимство пред разпоредбите на действащите двустранни споразумения в областта на автомобилния транспорт...

В следните два примера можем само да съжالياваме, че вместо да следва оригинала, преводачът е предпочел да използва отглаголно съществително и сам да се постави в некомфортна ситуация с избора на местоимението.

(6) *При **избирането си** за първи път за председател е министър-председател на Белгия. He was the Prime Minister of Belgium **when he was first elected** as President. wd00029/2024*

> Когато за първи път е избран за председател, той заема длъжността министър-председател на Белгия.

(7) ... периода, през който всяка процедура по лицензиране на износа ще се прилага, освен ако процедурата ще се прилага до **своето оттегляне или преразглеждане** в нова публикация;

... the period during which each export licensing procedure will be in effect, unless the procedure will remain in effect until **it is withdrawn or revised** in a new publication; 52022PC0277

> докато бъде оттеглена или преразгледана

4. Страдателен залог (без второстепенен предикат)

В примери 8, 9 и 10 виждаме колебание между *им* и *си* при страдателен залог. И двата варианта изглеждат приемливи.

(8).... „почистване“ е всеки процес, който има за цел премахването на замърсяването от вещества и материали, така че материалите и веществата да могат още да бъдат използвани в първоначалния **им** вид;

...so that the original substances or materials can continue to be used; st06242/2007

(9)... доколкото тези внасяни материали се реекспортират в първоначалния **си** вид или се влагат в продукт надолу по веригата, който впоследствие се изнася.

... to the extent that these imported materials are re-exported as such or as processed into a downstream product which is then exported. 32020R0379

(10) Бюрото – след гласуване – реши документът да бъде внесен пред Асамблеята в първоначалния **си** вид (без поправка).

.. would be submitted to the Assembly in its original version (without any corrigendum). EESC-03029/ 2019

Особено интересни са примери 11 и 12, където виждаме идентичен текст на английски. В пример 11 в два регламента – от 2017 г. и 2020 г. – е избрано *техните*, а в пример 12 в друг регламент от 2020 г. – *своите*. Имайки предвид, че останалият текст на български е идентичен и че в такива случаи не се превежда „от нулата“, а се работи върху вече наличния текст, е ясно, че преводачът на пример 12 е счел *техните* за неподходящо и го е коригирал. От друга страна, очевидно *техните* в този случай не е проблемно за всички, след като се е задържало в два регламента.

(11) ... съставки на смеси, които не са класифицирани като опасни въз основа на **техните** ефекти върху здравето или на **техните** физични ефекти, които са идентифицирани и присъстват в концентрации, по-големи или равни на 1 %; 32020R0011; 32017R0542

(12) ... съставки на смеси, които не са класифицирани като опасни въз основа на **своите** ефекти върху здравето или на **своите** физични ефекти, които са идентифицирани и присъстват в концентрации, по-големи или равни на 1 %; 32020R1677

... mixture components not classified as hazardous on the basis of **their** health or physical effects which are identified and present in concentrations equal to or greater than 1 %.

5. Добавена предикация: едноаргументни

При наличието на добавена предикация под формата на отглаголни съществителни първо ще се спрем на едноаргументните предикати, т.е. отглаголните съществителни от непреходни и възвратни глаголи.

Примери 13 и 14 илюстрират колебанията при отглаголни съществителни от непреходни глаголи, без някой от тях да създава впечатление за грешка.

(13) Настоящият регламент се прилага от датата на **влизането си в сила**, с изключение на приложения II – VII и X, които се прилагат от 1 септември 2026 г.

This Regulation shall apply from the date of **its entry into force** .. sn01852/2024

(14) Двадесет и пет години след **влизането ѝ** в сила Конвенцията се е превърнала в успешен пример за дипломация в областта на разоръжаването ...

Twenty-five years after **its entry into force**, the Convention has become ... st09441/2024

При отглаголните съществителни от възвратни глаголи закономерно имаме употреба на възвратното притежателно местоимение, както в примери 15 и 16. Употребата на обикновено притежателно местоимение в пример 15 (*присъединяването ѝ*) би означавало, че имаме отглаголно съществително от преходния *присъединявам*, т.е. Молдова е била присъединена, а не се е присъединила. Заслужава си да се обърне внимание и на невъзможността да се употреби притежателно местоимение за *its fulfilment*, което налага да се прибегне до конструкцията *от нейна страна*.

(15) Молдова ще участва в икономическия и паричен съюз от **присъединяването си** като държава членка с дерогация и ще приеме еврото като национална валута с решение на Съвета в този смисъл, което ще бъде взето на основата на оценка на **изпълнението от нейна страна** на необходимите условия.

Moldova will participate in economic and monetary union from accession as a Member State with a derogation and shall adopt the euro as its national currency following a Council decision to this effect on the basis of an evaluation of **its fulfilment** of the necessary conditions. st10206-re01/2024

(16) На 8 май 2018 г. САЩ обявиха **оттеглянето си** от СВПД.

The U.S. announced **its withdrawal** from the JCPOA on 8 May 2018. sn10019/2024

6. Добавена предикация: двуаргументни, подлогът – засегнат при второстепенния предикат

Най-много внимание ще отделим на примерите с отглаголни съществителни от глаголи, които представляват двуаргументни предикати, като подлогът не е актор на добавената предикация, т.е. има ролята засегнат.

Нека първо разгледаме няколко примера, в които акторът на добавената предикация присъства експлицитно в изречението. Пример 19 с възвратното притежателно местоимение звучи по-странно от примери 17 и 18 с обикновеното. Вероятно в пример 19 роля е изиграла и близостта на *своите задължения*.

(17) PCP от 2020 г. влезе в сила на 1 юни 2021 г. след **ратифицирането му от всички държави членки** съгласно техните национални конституционни изисквания.

The ORD 2020 entered into force on 1 June 2021, after the approval by all Member States ...
Бюджет 2024

(18) Директивата ще улесни процедурите за опрощаване на задълженията на предприемачите при **транспонирането ѝ от държавите членки**.

... upon **its transposition** by Member States. EP-Committees 1293730/2024

(19) Комисията може да назначи свой служител, който да действа като временно изпълняващ длъжността изпълнителен директор и да изпълнява задълженията, възложени на изпълнителния директор, докато изпълнителният директор поеме своите задължения след **назначаването си от изпълнителния съвет** в съответствие с член 70;

...until ... the Executive Director has taken up his or her duties following **his or her appointment**
...1297241/2024

Дори и без експлицитен актор на добавения предикат, когато подлогът е в ролята на засегнат спрямо него, употребата на обикновено притежателно местоимение е широко застъпена и може би предпочитана в примерите (примери 20 и 21), макар и тук да са налице колебания (примери 22 – 27).

(20) След **отстраняването му от власт** той се премества в Русия, откъдето продължава дейностите си, насочени към дестабилизиране на Украйна.

After being removed from power, ... sn01314/2024

(21) След **сертифицирането им** съгласно член 71 от настоящата директива и член 14 от Регламент (ЕС) .../...+ компетентните органи на държавите членки могат да решат да възложат на един или на ограничен брой оператори на мрежи за водород отговорността да осигурят трансграничен капацитет.

Upon **their certification** pursuant to Article 71 ... sn01172/2024

(22) От **създаването ѝ** през 1969 г. НПА е извършила различни актове на насилие...

Since **its inception** in 1969... st08264/ 2024

(23) От **своето създаване** през 1958 г. Групата на ЕИБ финансира политиките на ЕС и се развива в отговор на потребностите на Европа.

Since **its creation** in 1958 ... EIB-Public 24-01041/2024

(24) Съдът прави това с мотива, че е невъзможно да се разбере дали по време на **задържането му** СН доброволно и съзнателно се е отказал от правото си да бъде представляван от адвокат, тъй като е неграмотен и предполагаемият му отказ не е подписан от свидетел.

...at the time of **his arrest** CoJ-Law-CaseLaw CONCL-C-0015-2024

(25) След **задържането му** в Ливан от 2009 до 2013 г. се завръща в Сирия.

After being detained in Lebanon from 2009 to 2013, ... st07134/2024

(26) ... като има предвид, че след **задържането си** Навални е бил подложен на малтретиране, включително изтезания, произволни наказания и психологически натиск;

whereas since **his arrest** ...P9_TA(2023)0051

(27) Що се отнася именно до правото на Съюза, запитващата юрисдикция установява най-напред, че към момента на **задържането си** В и С пребивават законно в Нидерландия.

S'agissant précisément du droit de l'Union, la juridiction de renvoi constate, tout d'abord, que B et C séjournèrent de manière régulière aux Pays-Bas lorsqu'ils ont été placés en rétention. CoJ-Law-CaseLaw No: ARRET-C-0704-2020

Особено интересни са примери 28 и 29, извлечени от документи по едно и също дело пред Съда на ЕС, само че при първия пример оригиналният език е френски, а при втория – английски. Документите на европейските институции се превеждат в огромната си част от английски, който няма ВПМ, така че е трудно да кажем доколко употребата на български е повлияна от оригинала. Но френското третолично притежателно местоимение е етимологично възвратно. Не е случайно, че българският преводач, който теоретично разполага с двете възможности (както видяхме от примерите досега), избира да сложи възвратното *осиновяването си*, за да преведе *son adoption* и *осиновяването ѝ* за *her adoption*.

(28) В нейния случай обаче такава връзка липсвала, тъй като от датата на **осиновяването си** тя пребивава в Германия. CoJ-Law-CaseLaw ARRET-C-0208-2009

... étant donné que, depuis la date de **son adoption**, la requérante au principal a sa résidence en Allemagne.

(29) Явно поне след **осиновяването ѝ** живее и работи основно в Германия.

It appears that, at least since **her adoption**, she has lived and carried on business principally in Germany.

CoJ-Law-CaseLaw CONCL-C-0208-2009

Когато освен че спрямо добавения предикат подлогът е засегнат, той се свързва и с глагол в пасив, употребата на ВПМ става все по-странна. Можем да си представим как биха звучали примери 30 – 32 с възвратно местоимение и да се запитаме доколко е приемлив пример 33.

(30) След успешното приключване на преговорите през март 2023 г. и **приемането му** от Общото събрание на ООН, през септември 2023 г. споразумението беше подписано от ЕС.

... and **its adoption** by the UN General Assembly in June 2023... wd01048-re01

(31) При внос с цел продажба котките или кучетата ще трябва да бъдат регистрирани в база данни на ЕС до пет работни дни след **въвеждането им** в ЕС.

...five working days after they enter the EU. wd01168-re02/2024

(32) В деня на **нейното предаване** на Парламента позицията на Съвета се счита за служебно разпределена на компетентната комисия за първо четене.

On the day of **its announcement** in Parliament, the Council's position ...EP-Rules-of-Procedure 2024

(33) ... като същевременно се изключват технологии, които са на ранен етап от **внедряването си** на пазара.

... while excluding technologies that are at early stages of **their market deployment**. sn01187/2024

Именно при отглаголните съществителни, които идват от глаголи, които могат да бъдат както възвратни (едноаргументни), така и преходни (двуаргументни) се създава възможност за двузначност и подвеждащо значение. Така отглаголното съществително *включване* може да идва от глагола *включвам* или от възвратния *включвам се*. Струва ни се, че тук употребата на едното или другото притежателно местоимение е смисловоразличителна и при непознаване на контекста може да се стигне до погрешно тълкуване. В примери 34 и 35 единствено контекстът (налагане на ограничителни мерки) ни дава информация, че жалбоподателят и засегнатите лица не са се включили в списъка сами. Ако си представим едно изречение като 36 (изфабрикуван пример) и не знаем за какъв списък става въпрос, е нормално да изтълкуваме, че жалбоподателят сам се е записал в списъка.

(34) Жалбоподателят оспорва **включването си** в този списък, както и решението на италианския законодател ...

AGCOM called into question **its inclusion** on that list... CONCL-C-0240-2015

(35) На засегнатите лица се обръща също така внимание, че могат да оспорят **включването си** в списъка пред Общия съд на Европейския съюз съгласно условията, предвидени в член 275..

The attention of the persons concerned is also drawn to the possibility of challenging **their designation** ...sn 8132/2024

(36) Жалбоподателят е подал уведомление, че желае да се откаже от **включването си** в списъка...

Затова употребата на обикновеното притежателно местоимение, както е в пример 37, е за предпочитане.

(37) След **включването ѝ** в списъка, The Base подлежи на замразяване на финансовите ѝ средства и на други нейни финансови активи или икономически ресурси в държавите – членки на ЕС.

Following **its listing**, The Base is subject to the freezing ... wd01322/ 2024

В пример 38 *преместването си* показва, че руските независими медии сами са се преместили в Съюза. *Преместването им* би означавало, че са били преместени.

(38) *Руските независими медии показаха голяма устойчивост след преместването си в Съюза и съседните държави.* Budget 2024

Russian independent media have shown great resilience since relocating to the Union and neighbouring countries.

Именно затова употребата на възвратно притежателно местоимение в пример 39 според нас е грешна. От по-широкия контекст става ясно, че търсещите убежище лица биват прехвърляни. Тъй като отглаголното съществително *прехвърляне* може да идва като от глагола *прехвърлям*, така и от *прехвърлям се*, е нормално извадено от контекста *своето прехвърляне* в това изречение да се изтъкува активно, а не пасивно, както е всъщност в оригинала. Това щеше да се избегне, ако беше запазена конструкцията в оригинала (*при подготовката да бъдат прехвърлени*).

(39) *Национална мярка за настаняване на търсещо убежище лице, спрямо което е прието решение за прехвърляне, в специален приемен център, в който настанените лица получават подкрепа при подготовката за своето прехвърляне.*

... where those accommodated receive support in preparing to be transferred
CaseLawORD_COMM-C-0092-2021

VI. Изводи от разгледаните примери

Потвърждават ли примерите от текстовете на европейските институции направените досега констатации и препоръки по отношение на тези по-сложни случаи на конкуренция между двата вида притежателни местоимения?

На първо място – видяхме, че има колебания. Поради спецификата на разглеждания корпус е невъзможно и нередно да се направи статистика, но едно е сигурно – в тези по-сложни примери двете форми се конкурират. Следователно заключителното изречение на фундаменталния труд на Мирчев (1946:58), че „употребата на възвратните притежателни местоимения *свой-си* в българския литературен език клони към изчезване дори в трето лице“ няма изгледи да се сбъдне, дори напротив – изложихме немалко примери, където възвратните форми са употребени дори където не трябва, може би поради прекалено строго спазване на общо формулираната норма.

Потвърдихме по-голямата вероятност за грешки при отдалеченост.

Потвърдихме колебанията при страдателен залог и отглаголни съществителни.

Потвърдихме, че при добавена предикация, ако подлогът е кореферентен с втория аргумент (засегнат) за предпочитане е обикновеното притежателно местоимение – като това предпочитане изведохме не от статически данни, а от това кои примери „звучат странно“.

Подкрепяме изведените от Александрова (2024:498) правила: „1) когато подлогът е кореферентен с първия (или единствения) аргумент (субект) на добавения предикат, тогава да се употреби ВПМ; 2) когато подлогът е кореферентен с втория или третия аргумент на добавения предикат, тогава е препоръчително да се използва притежателно местоимение“.

Можем ли да допълним нещо? При отглаголни съществителни с възможност за активна и пасивна интерпретация не препоръчително, а задължително трябва да имаме следното отношение между семантичната роля на подлога спрямо допълнителния предикат и употребата на притежателно местоимение: *актор* > ВПМ; *засегнат* > ПМ, за да се избегне подвеждащ смисъл (най-често двусмислието се разрешава от контекста, но в юридически текстове като европейските е нужна допълнителна предпазливост).

VII. Алгоритъм в помощ на преводача

За практическо улеснение на преводачите бихме предложили следния алгоритъм за вземане на решение в предизвикващи колебание случаи:

Налична ли е допълнителна предикация?

НЕ > ВПМ; да се внимава за избягване на грешки поради отдалеченост; да се толерира конкуренцията при страдателен залог

ДА: брой аргументи?
един > ВПМ
два и повече:

актор/засегнат?
актор > ВПМ
засегнат > ПМ
При възможни две тълкувания – стриктно спазване!

VII. Перспективи за бъдещи изследвания

Нашето изследване беше емпирично проучване с амбицията да улесни преводачите, но и да подпомогне българистите в теоретичното изясняване на проблема и евентуалното допълване на нормата. В заключение, бихме се радвали то да бъде последвано от:

- изследвания на този вид случаи въз основа на автентичен езиков материал (непреведен, спонтанен);
- евентуална статистика при сходни случаи в български юридически и административни текстове;
- синтактично представяне;
- проучване на степента на приемане на представените варианти от носителите на езика с акцент върху въпроса долавят ли разлика в смисъла при „подвеждащите“ примери.

БИБЛИОГРАФИЯ:

- Александрова, Т. (2020). Грешки при употребата на възвратните притежателни местоимения. // *Български език*, кн. 4 (67), с. 104 – 106. (Aleksandrova, T. Greshki pri upotrebat na vazvratnite pritezhatelni mestoimenia. // *Balgarski ezik*, kn. 4 (67), s. 104 – 106.)
- Александрова, Т. (2024). Някои аспекти на употребата на възвратните притежателни местоимения *свой*, *си* в устната форма на българския книжовен език. // *Български език*, приложение (71), с. 484 – 502. (Aleksandrova, T. Nyakoi aspekti na upotrebat na vazvratnite pritezhatelni mestoimenia svoi, si v ustnata forma na balgarskia knizhoven ezik. // *Balgarski ezik*, supplement (71), s. 484 – 502.)
- ГСБКЕ 2 (1983). *Граматика на съвременния български книжовен език. Том 2. Морфология*. София: Издателство на Българската академия на науките, 512 с. (Gramatika na savremennia balgarski knizhoven ezik. Tom 2. Morfologia. Sofia: Izdatelstvo na Balgarskata akademija na naukite, 512 s.)
- Димитрова, М. (2013). *Свой или негов? Си или му? Възвратното и обикновените притежателни местоимения в официалната публична реч*. // *Български език*, кн. 4 (60), с. 61 – 76. (Dimitrova, M. Svoi ili negov? Si ili mu? Vazvratnoto i obiknovenite pritezhatelni mestoimeniya v ofitsialnata publiczna rech. // *Balgarski ezik*, kn. 4 (60), s. 61 – 76.)
- Димов, Д. (1971). Употреба на възвратното притежателно местоимение. // *Език и литература*, кн. 3, с. 58 – 64. (Dimov, D. Upotreba na vazvratnoto pritezhatelno mestoimenie. // *Ezik i literatura*, kn. 3, s. 58 – 64.)
- Кунева, И. (2019). Норма за употреба на възвратното притежателно местоимение. // *Български език*, приложение № 1 (66), с. 205 – 224. (Kuneva, I. Norma za upotreba na vazvratnoto pritezhatelno mestoimenie. // *Balgarski ezik*, supplement 1 (66), s. 205 – 224.)
- Мирчев, К. (1946). Употреба на възвратното притежателно местоимение *свой* в старобългарски и новобългарски език. // *ГСУ, ИФФ*, т. XLII, с. 3 – 59. (Mirchev, K. Upotreba na vazvratnoto pritezhatelno mestoimenie svoi v starobalgarski i novobalgarski ezik. // *GSU, IFF*, t. XLII, s. 3 – 59.)
- Ницолова, Р. (1986). *Българските местоимения*. София: Наука и изкуство, 220 с. (Nitsolova, R. Balgarskite mestoimeniya. Sofia: Nauka i izkustvo, 220 s.)
- Ницолова, Р. (2005). За формалното означаване на семантичните роли в българските конструкции с отглаголни съществителни. – В: *Аргументна структура. Проблеми на простото и сложното изречение*. София: Сема РИИ, с. 69 – 79. (Nitsolova, R. Za formalnoto oznachavane na semanticnrite roli v

- Ницолова, Р. (2008).** balgarskite konstruktсии s otglagolni sashtestvitelni. – V: Argumentna struktura. Problemi na prostoto i slozhnoto izrechenie. Sofia: Sema RSH, s. 69 – 79.)
Българска граматика. Морфология. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, 524 с. (*Nitsolova, R. Balgarska gramatika. Morfologiya. Sofia: Universitetsko izdatelstvo „Sv. Kliment Ohridski“, 524 s.)*)
- ОПР (2012).** *Официален правописен речник на българския език.* София: Просвета, 676 с. (Ofitsialen pravopisen rechnik na balgarskiya ezik. Sofia: Prosveta, 676 s.)

This is an open access article distributed under the CC BY-NC 4.0 license - <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0>